Hety numar „Chr. Dumki“ z dadatkam „ZORKA“

№ 6 (154) Vilnia, 1 sakavika 1938 h. Hod XI.

Chryścijanskaja DUMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

Kryzys totalizmu

Apošnim časam štoraz šaściej možna spatkacca ŭ presie z dumkaj, što ŭžo nastupiŭ kryzys totalizmu, heta znača, što totalizm — usiakaja dyktatura partyi ci adzinki, — užo pieražyvaje kryzys-pierałom u kirunku svajho asłableńnia.

Ab hetym niadaŭna pisaŭ cely rad artykułaŭ praf. Fr. Bujak u miesiačniku „Wieś i państwo“, dakazvajučy, što totalizm nia maje nijakich padstaŭ da raźvićcia ŭ Polšču, što da hetaha susim nie nadajecca polskaja nacyjanalnaja psychika. Hetyja teoretyčnyja razvažańni Bujaka paćviardžaje i śviežaja polskaja praktyka. Užo ad niekatoraha času adbyvajecca sesija polskaha Sojmu. Šledziačy za palityčnymi movami mnohich polskich pasłoŭ, možna dajšci da prakanańnia, što ŭ polskaj psychicy, moža za małymi vyniatkami, sapraŭdy niama padstaŭ dla raźvićcia jakohaś totalizmu.

Ahułam i ŭ Eŭropie totalizm nie raźvivajecca, a jaŭna jdzie ŭ kirunku svajho asłableńnia i źmienšańnia. Pomnim usie dobra, jak jašče niadaŭna vyrablaŭsia ŭ Belhii Dagrell, pašyrajučy niejki tam fašyzm. Tymčasam siańnia ŭžo ab im susim zacichła.

Rabilisia tak-ža-sama sproby totalizmu ŭ Halandyi i ŭ Švajcaryi, asabliva ŭ hetaj apošniaj, ale z hetaha absalutna ničoha nia vyjšła.

Šumieli krychu totalisty-fašysty i ŭ Anhlii, ale tak-ža pašumieli i zacichli, naražajučysia tolki na śmiech anhlijskaha hramadzianstva, jakoje tak zžyłosia z demakracyjaj i z svabodaj.

U Francyi raźvivaŭ totalizm pałkoŭnik de la Rok. Vyhladała zdaloku, što navat niešta mahło z jaho pracy i vyjšci. Tymčasam vyjšła susim inakš — paŭstaŭ, i pamaleńku asłab na karyść nacyjanalnaj demokracyi, Ludovy Front, a ab totaliźmie ŭžo siańnia nia čuvać badaj ničoha.

Praŭda, mocna trymajecca totalizm u Niamieččynie. Ale jak jon doŭha tam trymacca budzie,— skazać trudna. Značcy kažuć, što apošnija padziei ŭ Niamieččynie— čystka ŭ armii i razhon aficeraŭ, pakazvaje, što totalizm trymajecca tam tolki na sile i što faktyčna ŭžo pačynajecca jaho kryzys.

Isnuje, i byccam pamysna razvivajecca, totalizm u Italii. Ale i tut nia treba zabyvacca, što fašyzm Musoliniaha nia jošć ŭžo poŭnym totalizmam, bo zrabiŭ jon značnyja ŭstupki Katalickamu Kaściołu, heta znača — ŭstupki na karyść asabistaj volnaści čałavieka i da taho trymajecca tak-ža na sile i na pavazie Musoliniaha, jak u Niamieččynie na pavazie Hitlera i na sile.

U SSSR tak-ža isnuje totalizm — farmalna dyktatura partyi kamunistaŭ, a faktyčna adnaho Stalina. I tut hety totalizm, hetaja dyktatura apirajecca nie na svabodzie, nie na demokracyi, nie na voli i dabrabycie šyrokich narodnych masaŭ, ale na žorstkim, kryvavym terory. Teror-ža hety apošnim časam, jak viedajem, vyras da niabyvałaha raźmieru i pryniaŭ niabyvała žorstkija i dzikija formy. A heta jošć znak, što dyktatura savieckaja, saviecki totalizm pieražyvaje vostry kryzys.

My, što aceńvajem hramadzkaje i palityčnaje žyćcio z punktu adviečnaj chryścijanskaj filozofii, u jakoj volnaść asabistaja čałavieka i hramadzkaja źjaŭlajecca haloŭnym punktam, z pryjemnaściaj adznačajem fakt kryzysu jak čyrvonaha, tak i biełaha totalizmu, i vierym, što mižnarodnaje žyćcio na śviecie ŭłožycca ŭreście imienna na asnovach zdarovaha i česnaha demokratyzmu, na asnovach vialikaha idełu — svabody asabistaj i hramadzkaj. My tak-ža vierym, što siarod volnych narodaŭ znajdziecca tak-ža volnaje miesca i Biełaruskamu Narodu.

„Chryścijanskaj Dumcy“

Ciabie my spatykajem
Z viasiołaju dušoj.
I dźviery adčyniajem
Uściešany taboj.

Vitaj u našy chaty,
Sum skora razhaniaj,
Tut ždže ciabie araty —
Jamu paciechu daj!

U. D.

Čas prysłać padpisku!

Hrošy prysyłać najlepš „przekazem rozrachunkowym“. Numar našaha konta 63.

Praŭdzivyja spaściarohi

Z boku polskich nacyjanalistaŭ možna časta spatkacca z dakoram, što Biełarusy, heta nijaki narod, a tolki zvyčajnaja niaśviedamaja etnahrafičnaja masa. Hety niazhodny z praŭdaj pahlad čamuści paŭtaryła niadaŭna tak-ža i adna biełaruskaja hazeta. Voś-ža i čužym i „svaim" daŭ dobry adkaz J. N. u № 6 „Šlachu Moładzi" ŭ artykule: „Etnahrafičnaja masa, ci śviedamy narod?" J. N. u hetym artykule praŭdzivyja robić uvahi i daje na heta dovady, što, z małymi vyniatkami, Biełarusy—heta ŭžo nia masa, ale narod Voś hałoŭnyja jaho zaŭvahi:

— Biełarusaŭ faktyčna ŭžo ŭ 1917 hodzie nia možna było nazyvać etnahrafičnaj masaj. Bo ŭ henym-ža hodzie ŭ Miensku, delehaty biełaruskich vajakaŭ i sialan, u liku blizka dźviuch tysiač čałaviek, sabraŭšysia na Ŭsiebiełaruskim Kanhresie radzili ab samastojnym niezaležnym žyćci, ab Volnaj i Niezaležnaj Biełarusi. Niezadoŭha, bo ŭ 1918 h. vola heta była vyjaŭlena abvieščańniem Niezaležnaj Biełaruskaj Respubliki. Vyjaŭlali tak-ža volu Bieł. Narodu i nacyjanalnyja jaho imknieńni słuččaki, jakija aružna niaroŭnaj siłaj zmahalisia z balšavikami za Niezaležnuju Biełaruś. Vyjaŭleńniem nacyjanalnaha pačućcia Biełarusaŭ była i taja sietka biełaruskich pačatkavych škołaŭ, jakaja paŭstała ad 1918 da 1922 hodu.

Ŭ Polskim Haspadarstvie Biełarusy vyjavili svaju nacyjanalnuju śviedamaść u 1922 h., kali vybrali ŭ Sojm i Senat 14 svaich bieł. pradstaŭnikoŭ. Biełaruskaja Sialanska-Rabotnickaja Hramada, z svaimi 100,000 siabroŭ, išła tak-ža nia tolki pad kličami socyjalnymi, ale i pad nacyjanalna-biełaruskimi. Nacyjanalnaja śviedamaść Biełarusaŭ vyjaŭlałasia ŭ zmahańni za rodnuju movu ŭ śviatyniach (Žodziški, Baradzieničy i inš.), u masavych pachodach za biełaruskimi ksiandzami-kaznadziejami, katoryja havaryli da narodu ŭ jaho rodnaj biełaruskaj movie. Pieradusim-ža śviedamaść nacyjanalnuju Biełaruski Narod vyjaŭlaŭ u biełaruskaj kulturnaj pracy i damahańniach biełaruskich škołaŭ. Adno tolki Tavarystva Biełaruskaje Škoły mieła 10,000 siabroŭ. A jak ścvierdžana-ž na sudovaj raspravie red. J. Paźniaka ŭ Vilenskim Akruž. Sudzie 30.XII.1937 h., Biełarusy ŭ Polskim Haspadarstvie padali ŭładam deklaracyjaŭ na 1,129 biełaruskich pačatkavych škołaŭ.

Nia što inšaje, jak biełaruskaja nacyjanalnaja śviedamaść i biełaruskija nacyjanalnyja imknieńni vyjaŭlajucca ŭ nacdemaŭščynie ŭ Savieckaj Biełarusi, ad jakoj kamunisty nijak nia mohuć ačyścicca i jakaja vyłazić usiudy, jak siarod intelihiencyi, tak siarod rabotnikaŭ i sialan.

Ale vierniemsia da biełaruskaha žyćcia ŭ Polskim Hasp. Tut paśla likvidacyjaŭ biełaruskich arhanizacyjaŭ šmat kamu zdavałasia, što ŭsio zamoŭknie. Tymčasam bačym, što biełaruskaja kulturnaja praca na vioscy prałazić usiudy ŭ arhanizacyjach polskich... Našy rod naš žyvie ciesnaj masaj, havoryć miž saboj vykłučna pabiełarusku i lubić svoj jazyk. Polskija-ž asadniki, a navat dzieci polskich palicyjantaŭ biełaruščacca... I niachaj zaisnuje mahčymaść, choć-by demakratyčnych vybaraŭ, a tady možna budzie havaryć, ci Biełaruski Narod patrapić vyjavić svaju nacyjanalnuju volu i śviedamaść... —

Ad siabie možam tolki dadać, što zaŭvahi J. N. zusim praŭdzivyja: Biełarusy siańnia ahułam heta ŭžo nijakaja etnahrafičnaja masa, a nacyjanalna śviedamy narod. I što hetaha nia bačać (nia chočuć bačyć!) polskija nacyjanalisty, dyk heta zrazumieła, — taki ich palityčny „chvyt", ale što znachodziacca Biełarusy, jakija takija rečy pišuć, dyk zusim niezrazumieła.

Star.

AD. STANKIEVIČ

Biełaruski Chryścijanski Ruch

Histaryčny narys.

RAZDZIEŁ II. 6)

Pačatki śviedamaha biełaruskaha nacyjanalnaha ruchu i Biełarusy kataliki. *(1900—1910).*

§ 3. — I „sacyjalisty" i „kataliki".

Pieraličajem tut dla prykładu niekalkich biełaruskich dziejačoŭ i piśmieńnikaŭ z pačatku našaha XX st., kab vykazać, jak sapraŭdy mała miž saboj čym roźnilisia ŭ pracy i ŭ dumkach pradstaŭniki ŭspomnienych dvuch kirunkaŭ.

Pradusim niekalki ŭvah ab sacyjaliźmie „hramadaŭcaŭ". Sprava ŭ tym, što bolšaść henych „sacyjalistaŭ", nia byli praŭdzivymi sacyjalistymi-marksistymi, jakija vyznavali-b matarjalizm, narodnaść razhladali-b jak niešta prynamsi druharadnaje, kali nie całkom lišniaje i jakija imknulisia-b da sacyjalistyčnaj haspadarki na Biełarusi. Hetaha, paŭtarajem, biełaruskija „sacyjalisty" nia mieli. Našy henyja sacyjalisty byli pieravažna zvyčajnyja demakraty-narodniki, a najvyšej radykały i revalucyjanery.

1. *Karuś Kahaniec.* Sapraŭdnaje jaho proźvišča Kazimier Kastravicki. Katalik. Rodam z Mienščyny. Pamior 20.V.1918 h. ŭ falv. Jucki, blizka Kojdanava. Pachavany ŭ Navasiołkach. Viedamy ŭ biełaruskim adradžeńni, jak piśmieńnik i jak dziejač. Na litaraturnaj nivie vystupaje jašče ŭ 1893 h., kali piša svaju „Pramovu", padobnuju da „Pradmovy" Bahuševičavaj, nadrukavanuju ŭ „Našaj Nivie" ŭ № 51—52, 1909 h. Ŭ hetaj „pramovie" svajej Kahaniec z haračym patryjatyzmam zaklikaje „synoŭ ziamli biełaruskaj" lubić i šanavać svaju movu, pracavać dziela dabra Biełarusi i imknucca da adradžeńnia biełaruskaha narodu. Ad hetaj pramovy sapraŭdy vieje niejkaj asablivaj siłaj i śviežaściaj. I siańnia jašče nie straciła jana svajho značeńnia. Biełaruskija tvory Kahanca drukujucca ŭ kancy XIX i ŭ samym pač. XX st. u roznych časapisach rasiejskich, a paśla ŭ roznych biełaruskich vydańniach i časapisach, jak „Naša Niva", „Volnaja Biełaruś (1917—1918), a paśmiertnyja ŭ hazecie „Biełaruś (1919 i 1920). Kahaniec apaviadańnik, liryk i dramaturh.[1])

1) М. Гарэцкі — Гіст. Бел. Літ., бač. 135.

Śviet sapsuŭsia.

Zdajecca, da vajny ludzi byli krychu lepšyja, a ciapier stalisia takimi samalubami, što tolki kožny choča aby sam žyŭ, a da druhich, navat da svaich najbližejšych, niama miłaści.

Ciapier navat rodnyja dzieci vielmi časta nia chočuć dachavać svaich baćkoŭ da śmierci; nia hledziačy na toje, što heta jany pavinny zrabić z nakazu Božaha i abaviazku hramadzkaha, što baćki ich hadavali, staralisia, niedasynali, niedajadali, nia mieli praśvietnaje hadziny...

Adnosiny brata da siastry i naadvarot byvajuć takija, što, zdajecca, adno adnamu ŭstramiła-b nož u serca i z lubaściaju jaho paroła-b.

Što da čužoj ułasnaści, to časta byvaje tak — „aby tolki ŭdałosia." Praca na poli, kab nie ka lonii, to chiba była-b niemahčyma.

Dalej —bojki, bandytyzm, ras pusta i t. d.

A biazbožny kamunizm, dzie jon dastajecca, tam sapsućcio,błahija nachiły čałavieka znachodziać poŭnuju volu.

I chto ž hety sapsuty śviet napravić?

Napravić jaho Jezus Chrystus! Tolki treba słuchać, što Jon kaža rabić. A jon kaža, kab ludzi adny adnych lubili, navučaje Jon miłaści bližniaha, vypłyvajučaj z najvyšejšaj miłaści da Boha.

Tak! Chrystus dla našaj karyści, dla ŭłasnaha našaha dabra nakazvaje nam miłaść.

Ludzi, ludzi! Kali nia chočacie zhinuć u ŭzajemnaj hryźni, adčyniecie vašyja sercy da miłaści braterskaj, a vam i ŭsim kruhom vas budzie lepiej žyć na śviecie! Žyćcio vašaje nia budzie atručanym złościaju, nienaviściaju, nia budzie takim horkim, niemahčymym — ale ŭ uzajemnaj miłaści, zhodzie, prabačeńni budzie jano miłym i pryjemnym!

Dla ahulnaj napravy śvietu patrebna padtrymańnie chryścijanskaha śvietapahladu, chryścijanskaj maralnaści.

D. Aniśko.

Školnaja sprava

U sojmavaj budžetnaj kamisii praf. Pachmarski, vystupajučy jak referent MinisterstvaAśviety,śćvierdziŭ, što ŭ Polskaj dziaržavie jość usich škołaŭ, ad najnižejšych da najvyšejšych — 32.596. U hetych škołach vučycca bolš 4 miljonaŭ vučniaŭ, a vučycialoŭ jość 116096. Z liku ŭsiaje moładzi da 20 hadoŭ až 3 miljony ŭ škołach nia vučycca. U minułym hodzie nia było miesca ŭ pačatkavych škołach dla 457.490 dziaciej. Na navukovyja pryłady i na stypendyi dla moładzi vydana 7 miljonaŭ zł. Škada, što referent nia vyjaviŭ, pa kolki z hetaj sumy vydana dla kožnaj nacyjanalnaści.

U dyskusii, ukrainski pasoł Peleńskyj, havoračy ab školnictvie ukrainskim, źviarnuŭ uvahu i na školnictva biełaruskaje, śćviardžajučy jaho duža ciažkoje pałažeńnie.

Chto vučycca ŭ škołach.

Ministerstva Aśviety vydała vialikuju knihu, u jakoj padaje statystyku hetkaha źmiestu:

U Polskaj dziaržavie sialanskich dziaciej u pieršaj klasie pačatkavaj škoły jość — 644 000. U siarednija škoły idzie dziaciej sialan, što majuć haspadarki da 5 haktaraŭ ziamli, tolki paŭpracenta— heta zn. što na 200 sialanskich dziaciej tolki adzin idzie vučycca ŭ siaredniuju školu. U vyšejšyja škoły sialanskich dziaciej idzie vučycca tolki adzin na 500.

Rachunak adnosna da dziaciej miaščanstva, čynoŭnikaŭ i ahułam h. zv. „vyšejšaj" klasy zusim inšy. Tam kožnaje 4-je dzicia vučycca ŭ vyšejšaj škole.

Heta tak vyhladaje naahuł u Polskaj dziaržavie. U našym krai možna ćvierdzić, što jašče mienšaja častka sialanskaj moładzi vučycca ŭ siarednich i vyšejšych škołach.

U 1904 h. vychodzić u śviet, rukapisnaja, adbivanaja na hektohrafie na 6 bačynkach, „Kaladnaja Pisanka", u jakoj siarod inšych vieršaŭ užo spatykajem słaŭnuju malitvu Kahanca: „O Boža, Spasie naš". U hetaj malitvie piaśniar horača molić Boha, kab vyzvaliŭ Biełarusaŭ z niavoli, kab zbudziŭ ich ad snu, kab adkryŭ im vočy i pakazaŭ praŭdu. Hetaja malitva-pieśnia siańnia ŭžo piajecca ŭ biełaruskich nabaženstvach u kaściele śv. Mikałaja ŭ Vilni.

U vieršy „Naš symbol" Kahaniec horača kliča zmahacca „za rodnu krainu, zvyčaj i movu"; zaklikaje tak-ža „hrudździu stavać" za vieru. Pad vierajža pieśmieńnik razumieje relihijnuju Uniju, jakoj byŭ vialikim prychilnikam. Piaru jahonamu naleža artykuł: „Parada", u jakim jon vyrazna zaklikaje narod Biełaruski da Unii.[2])

Piaru Kahanca naležać tak-ža dva relihijnyja vieršy: „Pieśnia Ranišniaja" i „Pieśnia Viačeraśniaja". Napisany, jak vidać, pavodle takich-ža polskich. Vierš i mova ahułam dobryja.

Kahaniec byŭ čałaviek duža relihijny. Nazyvaŭ siabie unijatam. Maliŭsia z biełaruskaj rukapisnaj knižycy, jakoj malitvy sam napisaŭ.

2) Карскій III, 3 bač. 400—401.

K. Kahaniec mieŭ, mo' jašče nia susim śviedama, ideały biełaruskija palityčnyja niezaležnickija. U ŭspomnienym vieršy „Parada", jak kaža Karski[1]) jon imkniecca adnavić uniju, a tak-ža „побуждает отделится от России. Вообще он большой сепаратист и ненавистник всего русскаго". A Karski zvyčajna tak nazyvaŭ niezaležnikaŭ.

Peŭnie-ž, hetki čałaviek moh być sapraŭdnym revalucyjaneram, ščyrym, idejnym zmaharom za Biełaruś, ale nia moh jon być sacyjalistym-marksistym — choć naležyŭ da „Sac. Hramady" i, jak vidać, z jaho tvoraŭ i charaktaru, takim sapraŭdy nia byŭ. Faktyčna heta byŭ chryścijanin-adradženiec, blizki da ideolohii paźniejšaj BChD.[2])

2. *Ivan Łuckievič* (28.V.1881—20.VIII.1919). Katalik, rodam z Miensku. Heta adzin z vydatnych pradstaŭnikoŭ „Bieł. Sac. Hramady" i adzin z hałoŭnych zakładčykaŭ jaje. Ale i jon, padobna jak Kahaniec, u vialikaj miery razam i „sacyjalist" i „chryścijanin". Praŭda, jon tvora „Bieł. Rev. Hramadu", ale adnačasna znosicca z Mitr. Šeptyckim u Lvovie i viadzie z im narady ab relihijnaj Unii

1) Карскій — tam-ža III, 3.

2) Ab Kahancu niamała raskazaŭ mnie hram. Advard Budźka, jaki znaŭ jaho asabista

Z ŽYĆCIA LITVY

Z nahody 20-lećcie niezaležnaści

16 lutaha sioleta Litoŭcy ŭračysta śviatkavali 20-cihodździe niezaležnaści Litvy. Važnyja hetyja ŭhodki byli adznačanyja ŭva ŭsim litoŭskim žyćci. Z hetaj pryčyny ŭ Vilni vyjšła ŭ śviet knižka viedamaha litoŭskaha piśmieńnika i publicysta R. Mackevičiusa p. n „Dvidešimt metu“ (1918 — 1938) — „Dvaccać hadoŭ“.

U knižcy hetaj R. Mackevičius — aŭtar 15-ci vydanych užo knižak— padaŭ narys historyi paŭstańnia niezaležnaha Litoŭskaha Haspadarstva i raźvićcia jaho z cikavymi cyfrovymi dadzienymi.

Litva, jak viedajem, haspadarstva nievialikaje, maje jano ŭsiaho kala 2,500,000 žycharoŭ. Nia hledziačy na heta i na viekavuju niavolu, Litoŭcy tak umieła patrapili ŭładzić u siabie žyćcio, što Litoŭskaje Hasp. służyć prykładam dla narodaŭ inšych, likam daloka bolšych. Asabliva vialikija asiahnieńni zdabyli Litoŭcy ŭ žyćci kulturnym i ekanamičnym. U Litvie kožny hod vychodzić pa niekalki sot litoŭskich knižak. Tak napr. u 1936 h. vyjšła 1012 knižak. Jość 1500 publičnych biblijatekaŭ, u jakich ahułam znachodzicca 1,500 000 knižak. Vychodzić 16 štodziennych lit. hazet i bolš sotni tydniovikaŭ, miesiačnikaŭ i inš. Jość 2,556 škołaŭ, 5,028 vučycialoŭ i 276,675 vučniaŭ. Z Litoŭskaha Universytetu ŭ Koŭnie kožny hod vychodziać novyja kadry lit. intelihiencyi z vyšejšaj aśvietaj. Tolki ŭ adnym 1937 h. skončyła universytet 338 asob. Šyroka razhornuta tak-ža praca kulturna-ŭzhadavaŭčych arhanizacyjaŭ moładzi.

U halinie haspadarčaj najbolš važnym jość toje, što Litva badaj poŭnaściu praviała ŭ siabie ziamielnuju reformu i zaspakoiła imknieńnie kožnaha sielanina mieć svaju ŭłasnuju haspadarku. U haspadarčym žyćci Litvy vialikuju rolu adyhryvaje šyrokaja sietka kooperatyvaŭ spažyvieckich, vytvorčych, małačarskich, kredytnych i inš.

Ahułam žyćcio ŭ Litvie raźvivajecca pamysna, što śćviardžajuć navat polskija časapisy i ludzi časta varožyja ŭ adnosinach da Litvy. Heta-ž śviedčyć ab tym, što moža dać narodu svajo niezaležnaje, razumna ŭładžanaje haspadarstva...

jns.

Šved ab Biełarusach

Viasnoj 1937 h., jak my ŭžo ŭ svaim časie pisali, Vilenskich Biełarusaŭ adviedaŭ švedzki (z Finlandyi) daśledčyk narodaŭ uschodniaj Eŭropy Dr. B. Colliander. Hety vučony zdaŭna ŭžo cikaviŭsia biełaruskaj spravaj i ŭ Vilniu pryjaždžaŭ tolki, kab spraŭdzić svaje informacyi i pryhledzicca da biełaruskaha žyćcia na miescy. U rezultacie ŭsiaho hetaha Dr. Colliander napisaŭ ab Biełarusach bolšuju navukovuju raspravu, čaść z jakoj, u formie vialikaha artykułu p. n. **„Vitryssarna, Europas minst kända nation“** (Biełarusy, najmienš viedamy narod Eŭropy) nadrukavaŭ anahdaj pieradavy švedzki štodzieńnik u Finlandyi **„Abo Underrättelser“** (№ 48, z 19.II. 1938). Jość heta davoli abšyrny pierahlad padziejaŭ Biełarusi ad samaha zarańnia historyi da siańniašnich dzion: kraj, narod i jaho rassialeńnie, kultura ahułam, relihija, važniejšyja mamenty z historyi Biełarusi i litaratury.

Jak bačym, pamima ŭsich pieraškodaŭ z boku niapryjaznych da nas čyńnikaŭ, biełaruskaje pytańnie ŭsiož znachodzić sabie darohu ŭ šyroki śviet. spatykajučysia tam z pryjaznym vodhukam. A najcikaviejšaje toje, što zahranica pačała mocna cikavicca Biełarusami jak raz tady, kali nie z svaje viny pieražyvajuć jany adzin z najciažejšych dahetul peryjadaŭ svajho isnavańnia. U hetkuju paru kožny pryjazny hołas darahi nam dvojčy: jon pakazvaje, što jdziom pravilnaj darohaj i što na hetaj darozie budzie nam pryjacielem kožny, chto nia maje su proć nas schavanych dumak.

A. K.

na Biełarusi. Jon pryjmaje čynnaje ŭčaście ŭ zabastoŭkach na Biełarusi ŭ 1905 hodzie, ale adnačasna znachodzicca ŭ blizkich adnosinach z biełaruskimi katalickimi ksiandzami, jakich zaachvočvaje da relihijnaj u biełaruskim duchu pracy siarod svajho narodu. Jon paddzieržyvaje znosiny z sacyjalistymi rasiejskimi i polskimi, padtrymlivaje kirunak biełsacyjalistyčny, paŭstaŭšy z „Biel. Rev. Hramady“, ale adnačasna, jak ubačym u nastupnym addziele hetaj pracy, robić zachady kala arhanizavańnia biełaruskaha katalickaha časapisu, jaki, jak viedajem, u 1913 h. sapraŭdy paŭstaje ŭ Vilni i zaviecca „Biełarus“.

Urešcie zmoranv pracaj na nivie biełaruskaha adradžeńnia, Ivan Łuckievič dastaje suchot i ŭ 1919 h. umiraje ŭ Zakapanym, kudy vyjechaŭ na leki. I voś-ža tut musim adznačyć, što ŭmiraje jon, jak dobry chryścijanin, katalik, pryjmajučy śv. Tajny. „Pavinšujcie mianie, ja siahońnia pryčaściŭsia“, prahavaryŭ jon cichim, chrypłym hołasam da siaścior Julii i Lali Menke z Vilni, jakija apiakavalisia im až da śmierci[1]) i pa śmierci pachavali jaho ŭ tymža Zakapanym.

1) Ляля Мэнкэ—Яго апошнія дні. (Памяці Івана Луцкевіча. Зборнік успамінаў). Вільня, 1920, бač. 33.

Dyk, pytajem, ci možna hetaha čałavieka zaličyć u vuzkija partyjcy, zrabić z jaho sacyjalista-matarjalista ŭ ścisłym razumieńni hetaha słova? Jasna, što nie. I tut skažam toje, što i raniej — revalucyjaneram, radykałam Iv. Łuckievič u mieru patreby i mahčymaści, moh być i byŭ sapraŭdy, ale sacyjalistym-matarjalistym nikoli.

3. *Ciotka*. Sapraŭdnaje proźvišča: Aloiza Paškievičanka. Rodam z Lidčyny (Stary Dvor, Ščučynskaha pav.) z katalickaj biełaruskaj šlachty (1876 — 5.II.1916). Heta piaśniarka i dziejačka tak-ža mnohimi zaličajecca da sacyjalistak-marksistak. Ale i hety pahlad falšyvy. Ciotka — pradusim biełaruskaja narodnaja revalucyjanerka idealistka. Praŭda, Ciotka naležyła da Sac. Hramady, ale jana była revalucyjanerkaj-patryjotkaj, a nie marksystkaj u značeńni mižnarodnym i matarjalistyčnym. Usia revalucyjnaść Ciotki nikoli nia była samavitaj, a tolki druharadnaj, nia istotnaj častkaj jaje narodnych imknieńniaŭ i ideałaŭ. Pramaŭlaje za hetym pradusim źmiest jaje tvoraŭ, a tak-ža i jaje adnosiny da spraŭ relihijnych. Treba viedać, što i Ciotka, jak Kahaniec i I. Łuckievič, cikaviłasia spravaj relihijnaj Unii na Biełarusi i była pa jaje staranie. Budučy ŭ Lvovie (1906 — 1907), padčas svajej prymusovaj emihracyi, Ciotka, miž inšym, tak piša ŭ Pieciarburh da praf.

Z Dziedzinki

Dziedzinka — vioska adna z najbolšych Brasłaŭščyny. Maje jana ŭžo 70 chat, a ličba heta nie astatnieja, bo z kožnym hodam adna budynina za druhoj prybyvaje.

Žychary Dziedzinki ŭsie z-pad pryhonu. Hod tamu nazad pamior dziadula Pilip B., katory pomniŭ, budučy ŭžo małym chłopčykam, kali pan Rudnicki, adpraviŭšy mužykoŭ, skazaŭ: „Vy ŭžo nie maje." 16 całaviek atrymała tahdy pa vałocy ziamli i lesu na budoŭku chat. I tak ad hodu 1864 maje Diedzinka svaju historyju, rožnuju ŭžo ad dvara. Žyłosia rozna. Pierad vajnoj mnoha sialan pakidała ziemli i jechała ŭ Ryhu, Pietrahrad i inšyja harady. Pa vajnie ŭsio heta zamknułasia, skorčyłasia. Chto chacieŭ i nie chacieŭ, tuliŭsia da nievialikaha svajho kuska ziamli. Z usich 16 vałok siańnia ŭ vadnych rukach jość tolki adna. Rešta rasparcelavałasia. Dajšło ŭreščie da taho, što nia stała čaho j dzialić! Pryjšoŭ čas babylski. Na miejsca 16 chat siańnia staić 70. A ziamli naviet pamienšyła: — adyjšli daŭniejšyja servituty.

A žyćcio kulturnaje?

Pomniu ŭ 1921 h. zładzili školu. Viedama, mieła być jana polskaja.. Nichto adnak u jej nie havaryŭ papolsku. Usie dzieci, jakimi byli ŭ chacie — takimi i ŭ škole; havaryli pabiełarusku. Było dvoch cyhankoŭ-barcoŭ i tyja skora da nas datasavalisia. Vučyciali hetamu nie supraciŭlalisia — raz što nie mahli, a druhoje, što mienš było tady jašče ŭ ich šovinizmu. Siańnia ŭsie Dziedzincy cikaviacca biełaruskim rucham. Nažal, mnoha pryčyn, niezaležnych ad ich chacieńnia, spyniaje ich volu.

Čym vioska bahata? Biadoj, dziaćmi i pieśniaj. Biada, jak hość niaprošany, lezić u padstreša, hnieć ludziej u kabłuk. Jana honić siańnia mnohich u Łatviju, u Varšavu, u žebry... Časta varačajucca adtul pryzarabiŭšy, ale najčaściej tož zhubiŭšy čystatu abyčajaŭ, z harčynioj ŭ sercy, z nieachvotaj da pracy na svaim zahonie. Mnoha tož pryvoziać u svaich pakładach zdarovych ziarniat u halinie žyćcia haspadarčaha, hramadzkaha. Ale skora heta ŭsio hinie stoptana niemiłaserna abstavinami žyćcia.

Z biadoj łučycca, jak zaŭsiody, upadak abyčajaŭ. Praŭda, nie taki jon jość strašny, jak u bolšych haradoch. Dziakavać Bohu. Ale styd dziavočy, vietlivaść moładzi i skromnaść vačavidź tajuć. Zimoj asabliva trucca chviliny i enerhija, kali padčas daŭhich viečaroŭ moładź nia viedaje, kudy i k čamu pakiravać svaje maładyja siły. Tut lohka hetamu mahła-b zapabiehčy bolšaja kolkaść „Chr. Dumki," jakajaś arhanizacyja rodnaj pieśni. Pieśnia była kališ i ŭ Dziedzincy bahaciejšaja, bolš modnaja. Ale treba adznačyć, što i ciapier jana tut krasujecca.

Piajeć moładź, piajuć dzieci, piajuć dziadźki i ciotki. Pływuć pavažnyja i sumnyja śpievy, kab ablahčyć štodzienny ciažar žyćcia.

Jakija patreby najbolš adčuvajucca? Pieršaja reč — heta patreba reformy ziamielnaj. Asadniki nadzialajucca ziamloj z susiedniaha dvara, a Dziedzincy dušacca na svaich pałoskach. Ab hetym pavinny parupicca sami haspadary i pisać prašeńni za prašeńniem da ŭładaŭ, pradstaŭlajučy svaje žadańni.

Vialikaj tak-ža nienaturalnaściaj jość niastača školy i nabaženstvaŭ u rodnym jazyku. Siańnia moža tolki dźvie asoby jość u Dziedzincy, katoryja mahli-b łamać i tak tam pałomany jazyk polski! Usia vioska, biaz vyniatku, kataliki. Lubiać np. usie nabaženstva majovaje, katoryja adbyvajucca na mohiłkach, na miejscy byŭšaha kaścioła św. Rocha. Čamu-ž nie zaśpiavać tut tak miłaj, rodnaj pieśni: „Matačka Božaja, Matačka Dobraja, biednyja dzieci my kličam Ciabie."!?

Hlanuŭšy jašče raz na Dziedzinku z daloka, skažam, što šmat tam ludziej zdolnych ci da navuki, ci da ručnoj pracy. Zamała tolki aśviety i śviedamaha chacieńnia papravy svajej doli. Mnoha biady, ale tož mnoha i trudnaści barocca z jej.

Pracujcie, Dziedzincy i piejcie! Nie zabyvajcie tož, što pryjšoŭ čas užo i Vam, „ludźmi" zvacca!...

Vasil Kryvičanin.

Br. Epimach-Šypiłły: ...„Ciapier žyvu ja ŭ Lvovie, z ukraincami-rusinami i unijatami zavadžu znajomstva... Skora vyšlu knižki ab Unii dla akademikaŭ duchoŭnych na Vaš adras... Vy, šanoŭny prafesar, zakińcie pierad imi słova za Uniju... Unija dla Biełarusaŭ była-b krepkaj padporaj, bo łacinskaje duchavienstva ŭ nas na ništo".[2])

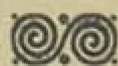
Jasna, što sacyjalist praŭdzivy hetym ani cikaviŭsia-b, ani ab hetym pisaŭ-by.

Ale heta jašče nia ŭsio. Ciotka, budučy na emihracyi ŭ Lvovie, ułažyła biełaruski katalicki malitaŭnik dla dziaciej. Vidać, dumała jana hety malitaŭnik nadrukavać u ajcoŭ Bazyljanaŭ u Žoŭkvi, dzie jon dahetul znachodzicca ŭ rukapisie. Zahałovak henaha rukapisu hetki: „Malitaŭnik dla biełaruskich dzietak". Viedamy biełaruski piśmieńnik i paet Ks. J. Hermanovič u 1922 h. byŭ u Žoŭkvi ŭ Ajcoŭ Bazyljanaŭ i tam paroch klaštaru pakazvaŭ jamu heny rukapis Ciotki. Ajcy Bazyljanie ŭvažali heta za skarb biełaruski. Addać Ks. J. H—ču nie chacieli i nie addali. Farmat: ¼ arkuša, napisana davoli mnoha. Ks. J. H. heny rukapis pierahladaŭ i čytaŭ.

Heta było ŭ 1922 h. Ja byŭ u Žoŭkvi hadoŭ niekalki pasla hetaha. Prasiŭ ajcoŭ Bazyljanaŭ pakazać mnie heny rukapis. Akazałasia, što nia było taho ajca, jaki kiruje manastyrskaj biblijatekaj i ŭbačyć henaha rukapisu mnie nie ŭdałosia.

My ab hetych troch vydatnych asobach pačatku śviedamaha biełaruskaha adradžeńnia ŭspaminajem tut, kab pakazać, jak pamyłkova niekatoryja razumiejuć ich „sacyjalizm" u značeńni marksoŭskim. Kali-b jany byli sacyjalistymi-matarjalistymi, dyk adtul i natchnieńnie svajo jany čerpali-b, a hetaha, jak bačym, nia było. Natchnieńniem u ichnaj biełaruskaj pracy słužyŭ im idealizm: ramantyzm, narodnictva, patryjatyzm, chryścijanstva, z jakim jany, jak bačym, nia zryvali.

Nie piarečym, što ŭ peŭnaj miery znachodzicca ŭ henych našych „sacyjalistaŭ" i element sapraŭdnaha sacyjalizmu, a ŭ niekatorych i element marksoŭskaha matarjalizmu, ale ahułam i ab usich hetaha skazać niamožna. Hetak-ža sama niamožna, badaj ni adnaho z ich, nazvać biez zaściarohaŭ i chryścijanami. U svaim śvietapahladzie i ŭ svajej narodna-palityčnaj ideolohii byli heta „miašancy" idealizmu i matarjalizmu, byli heta i „sacyjalisty" i „kataliki".

2) Ю. Бібіла — Матар'ялы да біографіі Цёткі. (Інст. Бел. Культуры. Запіскі Аддзелу Гуманітарных Навук. Кніга 2. Т. I), Менск. 1928, бач. 296—297.

Biełaruskaja chronika.

Ahulny schod T-va „Bieł. Kat. Vydaviectva“ adbyŭsia 20.II. Paśla spravazdačy ŭradu adbylisia vybary. Staršynioj Ks. Ad Stankievič. Schod vyjaviŭ pažadańnie, kab natužyć usie siły dziela dalejšaha raźvićcia na biełaruskaj vydavieckaj nivie.

P. Siarhiejevič, viedamy biełaruski mastak-malar, u minułym tydni vyjechaŭ na niekatory čas u Rym. Meta padarožy — studyi nad mastactvam.

M. Zabejda apošnim časam abjaždžaŭ niekatoryja pavietavyja harady našaha kraju, u jakich vystupaŭ z kancertam, u skład jakoha ŭvachodzili i biełaruskija pieśni.

Kanfiskata. 23 II sioł. Vilenskaje Starastva skanfiskavała № 5 z dn. 25.II.38 čas. „Šlach Moładzi“.

Aśvietnaje Tavarystva Biełarusaŭ u Varšavie. Pad hetkim nazovam niadaŭna paŭstała biełaruskaja arhanizacyja ŭ Varšavie, jakuju ŭłady ŭžo zarejestravali, i jakaja maje ŭžo prystupić da pracy. U najbližejšym časie T-va maje naładzić biełaruskuju viečarynu, a paśla kancert bieł. pieśni.

Biełaruski kancert. 4.III sioł. u zali Śniadeckich USB adbudziecca biełaruski kancert. Vystupać buduć bieł. chor R. Švyrmy i salisty. Pačatak a hadzinie 20-taj.

Nie pazvolili. Hrupa biełaruskaje intelihiencyi ŭ m. Ašmianie chacieła prystupić da vydavańnia papularna-navukovaj biełaruskaj biblijateki p. n. „U tydzień knižka“. Na žal, Ašmianskaje Starastva na heta nie dało dazvołu.

Z Sojmu i Senatu

Sojm Polskaj Rečypaspalitaj hałoŭnuju pracu končyŭ — dziaržaŭny budžet na 1938-39 hod razhledziŭ i pryniaŭ. Za budžet z papraŭkami hałasavali ŭsie polskija pasły za vyniatkam ukrainskich i žydoŭskich: ukraincy ŭstrymalisia, a žydy hałasavali praciŭ. Senat hety budžet razhladaje dalej.

Treba śćvierdzić, što hetaja sesija polskaha parlamantu adznačyłasia specyfičnaj apazycyjnaściaj da palityki ŭradu.

Pravasłaŭny hołas.

Z Brasłaŭščyny. Sumna ŭ nas dzieicca na carkoŭnym pahoście. I dalej my čujem u cerkvach nie zrazumiełuju rasiejščynu.

Našyja prav. śviaščeńniki pamima taho, što mnohija z ich nadta dobra ŭładajuć bieł. movaj, ani ŭ žyćci carkoŭnym, ani pryvatnym jej nie karystajucca. U škołach relihii dalej vučać parasiejsku. I dakul-ža tak budzie?

Balučaje heta pytańnie tryvožyć pravasłaŭnych biełarusaŭ. Usie čakajuć niejkaj pieramieny ŭ carkoŭnym žyćci.

Para, zdajecca, užo padumać vyšejšym carkoŭnym uładam ab unarmavańni bieł. jazyka ŭ carkoŭnym žyćci. Bo kali i dalej tak budzie tryvać, to carkoŭnaja palityka daviadzie da taho, što vierujučyja pierastanuć być vierujučymi. Pryhladajučysia bližej da carkoŭnaha žyćcia ŭ našym pav., ja śmieła mahu skazać, što ani sekciarskaja praca, ani kamunistyčnyja ŭpływy nie zrabili i nia zrobiać tolki škody, skolki robić rasiejščyna ŭ carkoŭnym žyćci.

Para, zdajecca, zrazumieć našyja słušnyja i tak nieabchodnyja dla dabra prav. carkvy i biełar. narodu. — damahańni.

Dajcie nam biełaruskija kazańni, začnicie vučyć relihii našych dzietak u rodnaj i zrazumiełaj biełaruskaj movie! Na dobryja vyniki doŭha čakać nia prydziecca.

Pravasłaŭny

Palubiŭ „Chr. D.“ i „Zorku.“

v. Kality, Duniłaŭski pav. Vielmi ja Vam udziačny za „Chr. D.“ I mnohija ŭ nas hetaksama ŭdziačny. My Vam radzim u kožny numar u „Chr. D.“ układać „przekaz rozrachunkowy“ i pisać № konta, bo zdarajecca časta tak, što druhi j choča pasłać padpisku, a nia viedaje jak. Ja «Chr. Dumku» i „Zorku“ tak palubiŭ, što nie mahu ich dačakacca. Było-b duža pažadana, kab jany vychodzili čaściej.

A. K.

Za samaaśvietu!

Piarežary, Maładečanskaha pav. Pradusim vyražaju — ad siabie i ad druhich — ščyraje zdavoleńnie z tak pryhožaha i karysnaha dla biełaruskaha narodu časapisu, jak „Chr. D.“

Palubiŭšy jaje sam, budu imknucca da taho, kab jaje vypisyvaŭ i łubiŭ kožny tutejšy žychar. Pry adsutnaści rodnaj škoły, adziny ciapier dla moładzi vychad: heta samaaśvieta. A da hetaha słužać biełaruski časapis i biełaruskaja knižka.

K. R.

Rodnaj relihijnaj pieśni žadajem.

Ašmianščyna. U nas ahułam žyćcio hłuchavataje. Adnak usiudy adčuvajecca paciah i zacikaŭleńnie ŭsim rodnym biełaruskim. Lubim my pieśniu biełaruskuju — nia tolki śvieckuju, ale i nabožnuju. Voś-ža jaki miesiac tamu, ja byŭ u Vilni i pabieh da śv. Mikałaja na biełaruskaje nabaženstva, kab pačuć tam biełaruskuju relihijnuju pieśniu. Praŭda, pačuŭ, ale mała! Mała tam było hetaj pieśni i toje, što piajali, dyk niejak jak-by bajučysia.

I. S.

Ci možna tak rabić?

Doŭhi Łoh, Bienickaj hminy, Maładečanskaha pov. Čytajučy „Chr. D.“, ja spatykaŭ, što ŭžo u mnohich miajscoch siarod Biełaruskaha narodu harełka i tabak vyvodzicca, a ŭ nas robicca naadvarot. Moładź, chacia nia ŭsia, pje harełku i kura tabak. Mała taho, što pjuć chłopcy, ale navat i dziaŭčaty. Voś-ža čas apamiatacca i kinuć pić i kuryć, a ŭziacca za rodnuju knižku i hazetu!

Uł. Baranoŭski.

I pravasłaŭnaje duchavienstva nia hanić „Chr. Dumku.“

Bienica. Pasyłajučy hrošy na padpisku „Chr. D.“ na 1938 hod, spatkaŭ ja na pošcie svajho baciušku Bienickaj parachvii. Jakraz byŭ u mianie apošni numar „Chr. Dumki“ z 1937 hodu. Ja jamu pakazaŭ hety numar, dumajučy, što jon skaža na heta. Jak ja pakazaŭ, to jon uziaŭ u ruki, pahladzieŭ na zahałovak, dyj kaža: a jak-ža jany da nas pravasłaŭnych adnosiacca? Dyk ja jamu kažu, što jany i za pravasłaŭnych abstajvajuć i chočuć žyć z nami zaŭsiody dobra. A jon na heta: jak tak, dyk dobra.

Uł. B.

Na relihijnym froncie

Nju-Jork. U listapadžie palicyja publična spaliła na vulicach Nju-Jorku ahromnuju masu raspusnych i niemaralnych knižak i abrazoŭ, adabranych ad vuličnych handlaroŭ. Vartašć tych knižak, hazet i abrazoŭ vynosiła 10 tysiač dalaraŭ.

Jezuity vyježdžajuć z fašystaŭskaj Hišpanii. Jezuity, što prabyvajuć u Hišpanii na terytoryi zaniataj vojskam paŭstanca hien. Franko, pastanavili adtul vy jechać. Pryčyna hetkaj pastanovy, padajuć hazety, takaja: Apostalskaja Stalica nakazała, kab u kaściołach u Hišpanii duchavienstva čytała narodu apošnija encykliki śv. Ajca, asabliva encykliku ab praśledavańni Kaścioła ŭ Niamieččynie. Suproć hetaha stanuŭ sam hien. Franco i zažadaŭ ad duchoŭnaj ułady spynieńnia vykanańnia nakazu Apostalskaj Stalicy. Paśla hetaha jezuity pastanavili vyježdžać z Hišpanii.

Hetak fašysty baroniać katalictva i ahułam chryścijanstva.

„Boha niet — i nie nada"

Sumnyja prajavy zdarajucca ŭ relihijnym žyćci našaha Biełaruskaha narodu—u vadnym miejscy paŭstajuć relihijnyja sekty, a ŭ inšych miajscoch šyrycca biazbožža. Ab hetaj nienarmalnaści pišuć užo i polskija hazety.

Varšaŭski „Kurjer Poranny" (№ 47) drukuje abšyrny artykuł, jakim aŭtar zvaročvaje ŭvahu na nienarmalnaje relihijnaje žyćcio ŭ uschodniaj častcy Biełastockaha vajavodztva — h. zn. siarod tamašniaha biełaruskaha nasielnictva. U hetym artykule ścviardžajecca, što siarod sialanstva Biełastockaha vajavodztva, asabliva pravasłaŭnaha vieravyznańnia, zaŭvažvajecca niejkaja apatyja, inercyja, pasyŭnaść. Sialanie nia cikaviacca nijakimi kulturna aśvietnymi, haspadarčymi ci hramadzkimi spravami. U hetaj atmasfery strašenna šyrycca biazbožnaść.

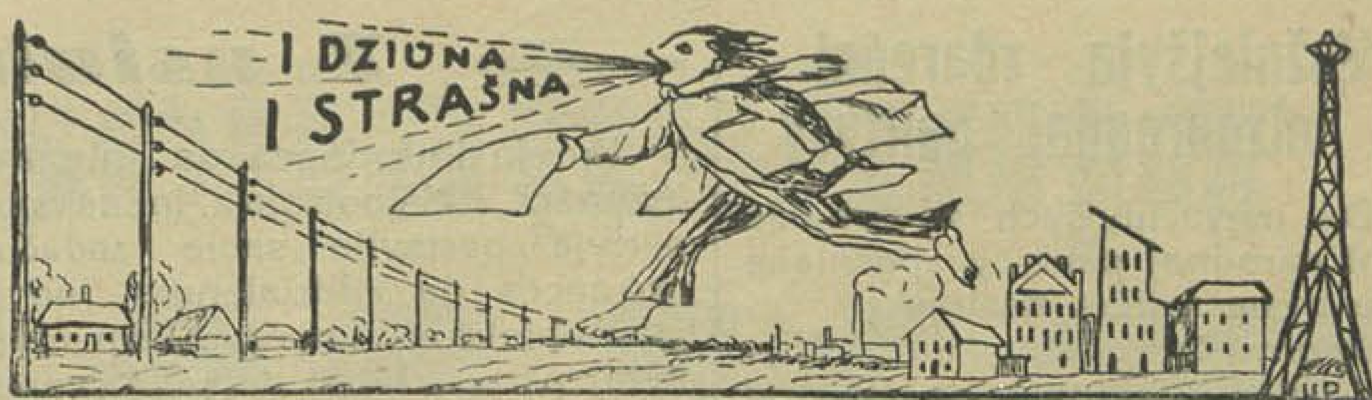
Na paćvierdžańnie vyšej skazanaha „K. P." padaje fakt, što ŭ Biełastoččynie mnohija sialanie vitajucca skazam: —„Boha niet," a adkazyvajuć: — „i nie nada."

Treba adznačyć, što hetaje biazbožnictva nie miajscovaha pachodžańnia. Ab jaho pachodžańni kaža sam jaho rasiejski vyhavar.

Voś-ža treba z hetym hnillom, z hetaj biazbožnaściaj barocca, ale dziela baraćby treba ŭ relihijnym žyćci stanuć na pryrodny hrunt—musimo adkinuć u relihijnych praktykach siarod Biełarusaŭ rasiejščynu i musimo dać naležnaje miesca ŭ hetym žyćci Biełarusaŭ biełaruskaj movie. Usimi inšymi sposabami Biełarusaŭ tolki adhonim ad Carkvy, papichajučy ich ŭ abojmy ŭschodniaha biazbožnictva.

M—n.

Šušnig —kancler Aŭstryjacki —
Nadajeła siadzieć cicha! —
Šyta-kryta, ŭziaŭšy cacki,
Palacieŭ hulać u licha.
Ŭsiu Eŭropu Šušnig dzivić —
Taki mudry akazaŭsia —
Cely śviet ŭ zaviesach kryvić—
Kab sam tolki nie złamaŭsia?..
Znajem my, što Hitler zrobie:
Čecha, Belga asiadłaje,
Biednu Aŭstryju u hrobie,
Kruhom inšych abskubaje.
Liha ručki svaje złoža —
Až masony ŭsie zapłačuć!—
Japon Hitleru pamoža —
Ŭsiu Rasieju raspartačuć.
Ruzvelt hlanie praz vakonca —
O, jon mudry dzied—pa škodzie!—
Jak pan Hitler dla Japonca
Paŭ – planety adharodzie.

A endeki — našy „druhi,"
Što na nas sto let brachali,
Dziŭnym losam za zasłuhi
Pa zubach ciapier dastali.

Lavon Vietrahon

Hanarovaja kuračka.

(Baśnia).

Kupiła babka kuračku čubatu.
Puściła ŭ dvor, ŭ siamju strakatu,
Skazaŭšy tolki: „Nu, žyvi, jak znaješ:
Zachočaš jeści — pašukaješ!"
A kuračka—šlachotna, hanarova —
Była ŭ abyčajach surova:
Jak tolki kačka kačce
Šaptać štoś stała, dyj śmiajacca,
Dyk tak kudachkała—kryčała,
Žbiantežyłaś — až ješči pierastała!
Voś z toj pary čubatka, kurka miła,
Svaju nudu z saboj nasiła:
Sama sabie pasvojmu sakatała,
I z pieŭniem na't nie siabravała,
I tak ŭziała — j prapała!
Ci mo' zadzior karšun, šašok,
Ci mo' cyhan ŭsadziŭ ŭ miašok?..
Vot tak historyja j nie zapisała,
Jak ŭ baby kurački nia stała.

—o—

Dziejač, što hetym trudnym časam,
Hulaješ pustapasam:
Choć ty i bojki rycar,
Zahinieš, jak kuryca!

Vincuk Advažny.

Važniejšyja zdareńni ŭ mižnarodnaj palitycy

Da najvažniejšych zdareńniaŭ u mižnarodnaj palitycy apošniaha času treba zaličyć nastupnyja.

Nadoviačy **kancler Niamieččyny Hitler z kancleram Aŭstryi „dahavarylisia"** ab pastupovym złučeńni Aŭstryi z Niamieččynaj. U Aŭstryi ŭžo adbyłasia źmiena ŭradu dziela nakiravańnia nutranoj palityki ŭ kirunku aŭstryjska - niamieckaha abjednańnia; ministram nutranych spraŭ naznačany prychilnik hitleraŭcaŭ.

Paśla rearhanizacyi aŭstryjskaha ŭradu dyktatar Niamieččyny, kancler **Hitler, skazaŭ palityčnuju pramovu,** u jakoj biaz nijakaj zaściarohi vykazaŭ ekspansyjnyja namiery Niamieččyny ŭ palitycy. Hitleraŭskaja Niamieččyna ŭ mižnarodnym sužyćci bačyć tolki svoj asabisty interas, što Hitler niesaromiačysia nazyvaje hałoŭnaj spravaj u mižnarodnaj palitycy dziela zabiaśpiačeńnia miru.

Nastupiła **źmiena palityčnaj taktyki Anhlii,** jakaja apošnimi dniami stanuła na stanoviščy stvareńnia parazumieńnia čatyroch vialikadziardžaŭ — Anhlii, Francyi, Italii i Niamieččyny, dziela ŭtrymańnia miru. Z hetaj pryčyny anhielski ministar zahraničnych spraŭ Iden padaŭsia ŭ adstaŭku.

Pry hetym treba adznačyć, što dziela naładžańnia parazumieńnia miž hetymi 4-ma dziaržavami Anhlija z Francyjaj musiać niekatoryja damahańni Niamieččyny i Italii pryznać i zhadzicca na ich realizacyju.

Takim čynam **Liha Narodaŭ** u vyrašeńni važniejšych mižnarodnych spraŭ učaścia ŭžo nia maje — jana apynułasia na baku mižnarodnaha palityčnaha centru i maje mahčymaść tolki pryhladacca, što robicca navakoł jaje.

U takim-ža mižnarodnym pałažeńni, što i Liha Narodaŭ, apynuŭsia i SSSR. Słovam, **SSSR u mižnarodnaj palitycy zychodzić na šlach adzinoctva.**

Vypisvajcie haspadarčy časapis „Samapomač": Wilnia, Zavalnaja 1.

Z usiaho śvietu

Indyja imkniecca da niezaležnaści. Najbolšaja induskaja partyja pastaviła sabie zadaču imknucca da addzialeńnia Indyi ad Anhielskaj imperyi. Pavadyr hetaj partyi padaŭ da publičnaha viedama, što metaj indusaŭ jość stvareńnie niezaležnaj Indyi.

Reprezentacyjnaje palavańnie. Ciapier adbyvajecca ŭ Biełavieskaj puščy reprezentacyjnaje palavańnie na čale z Prezydentam R. P. praf. I. Maścickim. Na hetaje palavańnie prybyŭ z Niamieččyny feldmaršałak Gering.

Stalin— suśvietny revalucyjaner. Paśla ŭstupleńnia SSSR u Lihu Narodaŭ ahulna ŭvažali, što balšaviki spynili svajo imknieńnie da suśvietnaj revalucyi, ab hetym ćvierdzili tak-ža i samyja „pravaviernyja" balšaviki stalincy. Ciapier niadaŭna Stalin sam asabista vykazaŭsia za suśvietnuju revalucyju. Pry hetym treba adznačyć, što ŭ SSSR pad uładaj Stalina ŭžo niama kamunizmu, bo tam pastupova raźvivajecca vialikarasiejski nacyjanalistyčny totalizm, dyk cikava, jakuju Stalin dumaje pravodzić za miežami SSSR revalucyju: kamunistyčnuju ci nacyjanalistyčnuju?

Finlandyja. U m. Abo zdaryłasia dziŭnaja katastrofa samalotu. Inžynier Aarre Nieminen na Novy Hod pryjechaŭ samalotam u Abo da baćkoŭ. Kali 1-ha studnia vyjaždžaŭ z Abo, raptam sapsavaŭsia mator i samalot zvaliŭsia na... rodnuju chatu! Pieršy prybieh na pomač lotčyku jahony baćka. Samalot raźbiŭsia całkom, a lotčyk niaznačna paranieny.

Vilenskaja chronika.

Adhałoski litoŭskaha memorjału. U minułym hodzie niekatoryja Litoŭcy byli pakarany administracyjna za abraźlivyja słovy, užytyja ŭ memoryjale, skiravanym da Pana Prezydenta. Pakaranyja čulisia niavinnymi i spravu skiravali ŭ Sud. Voś-ža Sud u hetaj spravie adbudziecca 8.III. sioleta.

Litoŭskaja delehacyja. U Varšavu da vyšejšych uładaŭ jeździła litoŭskaja delehacyja, u skład jakoj uvachodzili: dyr. M. Šikšnys, dyr. A. Petraitis i ks. dr A. Viskant. Delehacyja pradstaviła ŭ Varšavie pałažeńnie Litoŭcaŭ u Vilenščynie i ich patreby.

U Biarozu vysłany z Vilni try endeki: Kovnacki, Sviežeuski i Łochtin.

„Przegląd Vileński" ŭznoŭ pakazaŭsia. Heta sioleta pieršy numar. Ci dalej jon budzie vychodzić — niaviedama. Na pieraškodzie chvaroba red. L. Abramoviča.

Budžet m. Vilni na 1938-39 h. pradbačany hetki: 7,171,035 zał. vydatkaŭ i 7,219,105 zał. dachodu. Dachodu, jak bačym, bolš ad raschodu na 48,070 zał. Ci adnak tak i budzie, pakaža kaniec hodu.

Žart

U Sudzie.

— Zašto vy raźbili susiedu hałavu?
— Bo nazvaŭ mianie durniem.
— Ci-ž heta tak vialikaja abraza?
— Dla pana sudździ moža j nie, a ale dla mianie tak.

Paštovaja skrynka

I. S. Dobra, vysyłajem „Chr. Dum." i „Zorku," čakajem na padpisku.

H. K. Vam asobna nie vysyłajem. Pračytajcie ŭ I. S.

P. N. „Chr. D." i inšyja časapisy na probu vysyłajem. Čakajem padpiski.

H. Ł. Nie, vieršy da druku nijak nie nadajucca. Vy lepš pišycie tak, zvyčajna i ab tym, što ŭ vas čuvać ab biełaruskim hramadzkim žyćci.

D. A. Pakrysie karystajem. A henaja vialikaja praca tak i lažyć. Ničoha nia možam paradzić.

E. M. A jak-ža, pasyłajem, a čamu Vy nie atrymlivajcie — nia viedajem. Ab hetym my napisali da Vas adkrytku.

V. K. Duža dziakujem, drukujem. Pišycie čaściej, a tak-ža prysyłajcie probnyja adrasy vašych znajomych.

A. D. Niamožna „žyć, jak nabiažyć," a treba pracavać i staracca, kab było lepš.

E. H. Mo' i skarystajem, ale vy tak pišacie, što nia lohka i skarystać!

U. D. Jak bačycie, drukujem, ale vierš dziela viedamych pryčyn musili krychu pakalečyć. Z viestki adnej karystajem ciapier, a z druhoj skarystajem paźniej.

I B. Atrymali, dziakujem, z viestak skarystajem u numary nastupnym. Razumna robicie, što trymajeciesia svajho i ciomnych bab nia słuchajecie. Z vieršaŭ, zdajecca, nie skarystajem. Moža „Zorka" ŭ nastupnym numary jaki kusok nadrukuje. Padumajem.

„Chr. Dumka" vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.
Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ.
Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.
Adkazny redaktar V. JERMAŁKOVIČ — Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ
Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.